

XXXV MARXA DE PRIMAVERA

DIUMENGE 12 DE MAIG DE 2013
a Cassà de la Selva 1979-2013

XXXV MARXA DE PRIMAVERA

Nota inicial

Ja fa un cert temps l'Ajuntament de Cassà va tenir la iniciativa d'elaborar un catàleg d'arbres monumentals del municipi (vegeu el text específic de Maite Garrigós en aquest opuscle). Una bona part d'aquets elements catalogats i protegits, així com d'altres igualment monumentals però encara no reconeguts, estan ubicats pels veïnats del pla de Cassà, cap a migdia i ponent del nucli urbà. En aquesta edició de la Marxa fem un recorregut que ens permet veure'n uns quants i, per tant, sortirem de l'àmbit més pròpiament muntanyós on transcorren habitualment els itineraris.

La caminada fa cap pels veïnats de Verneda, Serinyà, Esclet i Moscaroles, tot passant per entre camps de conreu i boscos de la plana cassanenca. Fem notar l'interès que tenen que tenen aquests boscos de la plana, taques forestals que en molts casos ocupen espais marginals per al conreu però, tot i així, són elements molt valuosos per a mantenir la biodiversitat. Passem també pel prat de dall d'Esclet, vertadera relíquia de la flora del municipi i que sortosament compta amb estatus de protecció.

Itinerari

La sortida del Passeig Vilaret es fa pel carrer Bonavista, que recorrem fins l'encreuament amb el carrer Puigcogul. Ens decantem a l'esquerra tot seguint aquest darrer fins a la carretera de Sant Feliu, que travessem a l'alçada de cala Tàlia, tot prenent a continuació el carrer Verneda, que recorre en la seva totalitat. Ja en les darreres cases del nucli urbà, a l'alçada del carrer del Cuní, es deixa l'asfalt per acollir el camí de terra que ens porta cap a cal Queixal. Continuem en la mateixa direcció en l'encreuament per passar pel costat del dipòsit de terres del Xurri i de can Masferrer. En un tres i no res perdem de vista el nucli urbà i més quan baixem suaument per travessar el torrent de les Cadenes.

El camí ens porta a can Cassà i el voltrem pel darrere. Aquest camí, ja menys fresat, ens porta cap a l'inici del bosc, als contraforts de la serra del Gatellar i el puig de les Miloques. Seguint sempre el camí principal i tot deixant camins secundaris a l'esquerra, anem a parar a l'indret del Formigat, on hi ha una creu de camins: el camí pel qual nosaltres anem (que ve de can Cassà), el que ve de

El campanar de Cassà des del Formigat

can Torrent i els que van al collet de la Bicicleta i al puig de les Miloques, i un darrer que voreja les Miloques. No n'agafarem cap, d'aquests, sinó un traçat nou que s'intueix vora la pineda tendra que tenim cap a migdia i que han fresat el ramat, les BTT i els qui hi passem a peu.

Arribem a l'encreuament amb el camí Missader (senyalitzat amb traces grogues i blanques de PR), però en aquesta ocasió el deixarem a l'esquerra per continuar en la mateixa direcció que venim. A uns 50 metres deixem a la dreta un nou desviament i un refugi de fauna que facilita la cria de conills salvatges. Entrem en aquest punt a la finca de can Vilallonga. El bosc desbroçat i els suros perfectament pelats en són testimoni. Era la tasca que des de feia anys anava fent en Jaume Abel, el qual ens ve a la memòria només entrar en aquests paratges.

Seguim pel camí principal i, només uns metres més endavant, en un lloc un xic enlairat, hi ha un desviament a mà esquerra que porta a una petita edificació. És a 60 passos de la ruta i es tracta d'una estació sísmica que va instal·lar fa uns anys l'Institut Cartogràfic de Catalunya. No hem d'oblidar que la finca de can Vilallonga és de titularitat pública. A uns 500 metres d'aquest

Estació Sísmica de Cassà

Pi Gros de can Mercader, per damunt de la resta d'arbres i dels pals la llum

punt deixem el camí principal per desviar-nos a l'esquerra tot fent drecera i així arribar al camí d'accés a can Vilallonga, que prenem tot seguit. Arribem a la casa immediatament i som a uns 3,9 km de la sortida.

Passem per davant de la casa fins anar a parar a la riera del mateix nom, que travessem i seguim un centenar de metres pel seu marge dret. Ara gaudim d'un paisatge de ribera extraordinari amb el mas allunyant-se darrere nostre. El corriol que seguim entronca amb un camí veïnal i aquest ens fa arribar a la carretera (ara ja asfaltada) dels Refugis i dels Metges.

Hem de seguir un centenar de metres el tram asfaltat cap a l'esquerra tot passant per davant de la Casa Nova. Immediatament hem de girar a la dreta en direcció a can Mercader (també can Vilallonga Petit). A la nostra dreta destaca amb tota la seva personalitat el Pi Gros de can Mercader. Deixem la pista per anar a passar just per sota del Pi, el primer exemplar catalogat del recorregut que veiem.

El camí ens porta a travessar la riera Mercader ja pel mig de terreny forestal un altre cop i, sempre pel traçat principal i en lleuger pendent amunt, arribem a la pista que prové, a la dreta, de les Dues Passeres i que, a l'esquerra, va cap a can Sardanes. La prenem cap a l'esquerra però només un centenar de metres, perquè en el proper encreuament ens desviem a la dreta. Ara anem en direcció a can Abres i a uns 200 metres i escaig deixem la pista principal per desviar-nos a mà dreta en un entrant del bosc. Per la clariana de la vegetació i ja a tocar d'un camp ens apropem a la masia de can Abres. A tocar d'un marge apareixen uns extraordinaris exemplars de suros que, malgrat que encara no estan catalogats, tenen tots els mèrits per a ser-ho. El mas, a la nostra dreta, és a un centenar de metres i, sota alguns dels vells

Suros de can Abres

arbres, hi ha el primer avituallament de la present Marxa. Hem fet des de la sortida uns 6 quilòmetres i escaig.

Pel camí de la casa entronquem novament amb la pista que havíem deixat i només uns metres més endavant travessem la riera Verneda, en aquest punt encara de dimensions contingudes. Anem seguint per la pista principal tot i que sovint ens creuem amb camins que van i vénen dels camps o boscos propers i tot caminant entre aquest paisatge barreja de boscúria i conreus que defineix el veïnat de Verneda.

Deixem a la dreta, al bialaix, la pista que ens portaria a la Resclosa i al Molí del Limbo o de la Capçana. La ruta segueix per la pista principal i uns metres més endavant ens trobem l'encreuament amb l'antic camí públic de Girona a Sant Feliu. A l'esquerra s'entreveu la masia de la Capçana. Seguim endavant sense desviar-nos i ben aviat apareixen les construccions del nou polígon industrial de Cassà. Les instal·lacions del Trust són les primeres que es veuen i hi passem pel costat fins pràcticament arribar a la carretera de Sant Feliu. Abans de tocar l'asfalt, ens desviem a mà esquerra tot passant per davant de la cooperativa surera per un corriol fresat i ben desse-

Suro del mas Ros

guir pel vial d'accés a les fàbriques.

A mà dreta, a l'altra banda de la carretera, veiem el Suro del mas Ros, vell exemplar de l'espècie que ja no passa pel seu millor moment. Es troba situat al costat del restaurant del mateix nom i esperem que sigui encara per molt de temps.

L'itinerari continua i aprofitem el pas subterrani d'accés al polígon per passar per sota la carretera C-65. Ja pel veïnat de Serinyà, prenem la pista que passa entre el mas Ros i cal Adrià, a prop de la qual s'ha instal·lat un camp de proves de casting, modalitat de llançament de ploms de pesca.

Anem avançant i ara el paisatge canvia substancialment. Davant nostre s'estén el pla de Cassà, amb el veïnat d'Esclet com a principal representant. Si el dia és clar, veurem al fons la presència del massís del Montseny, veritable guardià en l'horitzó d'aquesta contrada. Sense deixar la pista principal, passem pel costat de la casa Nova de can Jep Alzina, que deixem a la dreta. Més endavant passem entre can Sureda i can Jep Alzina, aquesta també a la dreta, i un exemplar representatiu de les construccions seculars d'aquest territori, sòbria i continguda.

Uns metres més endavant anem cap a l'esquerra en el creuament de camins que cap a la dreta ens portaria a la Pineda Fosca o a Cassà. Només uns metres més endavant deixem el tram principal de la pista a la dreta per agafar el desviament que tot recte ens portaria als masos de ca l'Escarola, can Flota i can Catrol. El camí franc només el seguim uns metres entremig de camps i peces de bosc d'on veiem de lluny cal Cuquí. En entrar al bosc agafem un camí abandonat a la dreta, al biaix. Al cap d'un centenar de metres ens hem de desviar a mà dreta per un corriol de caçadors que sinuosament travessa aquest tram

forestal, representatiu del que són les taques de massa forestal que encara sobresurten entre la plana selvatana.

En un moment donat entronquem amb una línia elèctrica i l'hem de seguir per dessota: ens portarà al pas per creuar l'antiga línia del carrilet de Sant Feliu a Girona. En aquest punt l'antiga línia passava atrinxerada entre desmunts i el fet va ser aprofitat per la veïna casa de cal Cuquí per fer-hi una bassa d'aigua, tot tapant els extrems de la trinxera. Passem per l'extrem sud de la trinxera i immediatament ens desviem a la dreta on veiem encara uns antics pals de telèfon, que seguien la via, encara dempeus.

Ben aviat ens desviem cap a l'esquerra i, al cap de pocs metres, trobem un camí franc del qual prenem també una bifurcació a l'esquerra al cap de pocs metres. No hem fet ni 50 metres de la bifurcació que ens creuem amb el carril-bici de Olot a Sant Feliu, que com veiem passa desviat del carril original. El carril només el travessem i sempre enmig del bosc anem avançant cap a can lern. Alguns arbres encara socarrimats ens indiquen fins on va arribar un incendi del juliol de 2003, que va arribar fins aquest punt procedent de la riera Cagarella. Quan arribem al camí que porta a la casa ens hem de desviar a la dreta, però a només 20 metres a l'esquerra tenim el Suro de can lern, socarrimat i blincat, però que forma part del catàleg, així com el freixe que resta situat davant la casa, tocat en aquest cas per la nevada del 2010.

Seguint pel camí que porta a la casa i ja de ple en el veïnat d'Esclet arribem a una bifurcació que prenem cap a l'esquerra. A la dreta i a pocs metres s'entreveu el pas del carril-bici. Deixem a continuació, a un 150 metres de l'anterior bifurcació, un nou desviament que prenem cap a la dreta tot encarrant-nos cap al mas Gruart, mas de notables

Can Jep Alzina

Suro socarrimat de can lern

Freixe de can lern

dimensions i sòlida arquitectura, seu actualment d'estatges rurals de lloguer. Passem vorejant les parets pel darrere tot observant en la llunyania, a la nostra dreta, el mas de can Gurí, representant de l'agricultura i ramaderia dels nostres temps, molt de bestiar i molta producció concentrada.

El camí ens mena a un encreuament, el prenem a l'esquerra i al cap de pocs metres trobem la masia de can Barnés, que juntament amb can Frigola, situada un xic més endavant, són verdares talaies del pla d'Esclet que tenim davant nostre. Es tracta de cases representatives de l'arquitectura rural selvatana que el transcurs dels segles ha anat modelant fins la seva fisonomia actual. A poc més de 150 metres de can Barnés deixem a la dreta el camí que ens portaria a Cassà i el desviament cap a can Frigola, tot anant rectes cap a Vilavella i Sant Vicenç.

Entrem al paratge de Sant Vicenç, a l'esquerra del camí, per passar a tocar l'era i les parets de la casa i, si es vol per veure, l'entrada de la capella dedicada al sant, que resta situada a llevant del mas. I ens apropem cap el Pi de Vilavella, esplèndid i majestuós i, òbviament, catalogat. A sota hi ha el segon avituallament de la Marxa, amb menjar i beure.

Tornem al camí principal però només el se-

Detall del Pi de Vilavella

guim uns metres. Davant nostre, cap a la dreta, hi ha el prat de dall de can Frigola, el darrer exemplar existent al municipi d'aquesta singular forma d'aprofitament. Es tracta d'un prat que es sega un cop o dos l'any i en el qual no es fa cap treball agrícola que en remogui la terra. Això permet que multitud d'especies herbàcies hi tinguin cabuda, fins a un centenar, segons els botànics, que contrasten amb la uniformitat dels conreus que hi ha a prop. Això permet una biodiversitat extraordinària i n'ha afavorit la seva protecció.

El prat el resseguim per la vora esquerra i, en arribar al final, podem observar un ablamador, és a dir, una comporta que antigament controlava el pas de l'aigua pel rec, la qual restava així més temps al prat. Això impedia l'erosió del terreny i alhora ens constituïa un reservori d'aigua. Travessem el rec fàcilment i per un estret marge entre el rec, a l'esquerra, i un camp sembrat de blat de moro, a la dreta, camp que cal d'anar en compte de no trepitjar, i avancem endavant.

Al cap d'un centenar de metres trobem un altre ablamador i immediatament hem de travessar un altre rec de dimensions més considerables en el qual s'han habitat uns escalons per a fer més còmoda la pujada. Un cop a sobre de la mota o terraplè anem cap a l'esquerra. Seguim pel terraplè tot vorejant el camp que tenim a la dreta. L'alçada és ínfima, però com que tot el voltant és planer, ens dóna una perspectiva prou considerable: hi destaca al fons, cap a tramuntana, el campanar de Cassà.

Per la mota arribem al camí que a l'esquerra ens porta a la riera Gotarra, a pocs metres i a la dreta cap a cal Oller. És cap a on anem. La casa resta abandonada i se li entreveu un trist final. Aquesta i d'altres de la plana cassanenca foren l'inici de notables famílies que a llarg dels segles van aconseguir formar importants patrimonis. La

Ablamador a prop del prat de dall

El Sant Jordi de cal Aragall

majoria d'aquestes famílies van passar a residir al nucli urbà i de les cases de pagès se'n cuidaven els masovers. En els darrers temps alguns d'aquests patrimonis es van extingint i de masovers, tal com s'han conegut històricament, ja no en queden.

Des de la casa seguim el camí que hi porta i a uns 300 metres arribem a un encreuament. Anem recte endavant tot deixant a mà dreta una antiga barraca de rec. La ruta ens porta cap al Suro d'Esclet, exemplar conegudíssim, al bell mig del pla i per sota del qual han passat generacions de veïns de la contrada. Resta pendent de catalogació. En l'encreuament de camins anem cap a l'esquerra fins a trobar-nos el mas Nou, notable exemplar de masia basilical que té un més que notable freixe al davant i que també esperem veure catalogat properament.

El camí segueix i sempre pel traçat principal ens apropem a la riera Verneda, ara ja amb dimensions més notables. La seguim en paral·lel fins a la carretera de Cassà a Caldes. Aquest punt és delicat: travessem la riera pel pont de la carretera però hem de travessar també la carretera i

Roure de la Creu

prendre el camí que ressegueix la dreta del curs, també en paral·lel. Atenció, doncs, amb el trànsit. Seguim per un camí d'accés als camps de conreu que passa per la mota de la riera, ben bé uns 800 metres, ja al veïnat de

Mosqueroles als nostres peus. Al final d'aquest camí baixem del terraplè cap a la dreta i ens encaminem entre dos camps de blat de moro tot aprofitant el marge que queda entremig.

Demanam també de passar-hi amb compte i no trepitjar les plantes d'aquest cereal d'estiu. Al cap d'uns 300 metres arribem al rec Madral; per sobre la marginada ens encaminem cap a l'esquerra fins a trobar, al cap d'un centenar de metres, un pas assequible per travessar-lo. A continuació ens trobarem, a la dreta, les instal·lacions de la depuradora de Cassà i Llagostera i una bassa que conté uns quans milions de litres d'aigua procedents de la depuradora, emprada per a regar els camps propers. Passem entremig i al final de les infraestructures ens decanem a la dreta, ja entreguardant cal Aragall. Passem pel davant de la casa i en arribar al camí ens decanem cap a l'esquerra. Són remarcables les escultures en ferro que hi ha al davant del mas: un gall i un sant Jordi fets amb ofici i elegància.

L'itinerari continua i al cap de pocs metres arribem al Roure de la Creu, més que notable exemplar d'aquesta espècie, encara tampoc catalogat, i sota el qual és previst situar el tercer avituallament de la present marxa. Un cop recuperades les forces, cal desviar-nos cap a l'esquerra deixant el camí principal, que ens portaria a can Dalmau, per accedir al mas Bassó. Passem pel darrere de les parets del mas i, per un camí en desús, ens apropem a la fruitareda del mas Viader.

En arribar al fruiters ens decanem a la dreta en paral·lel també a una més que interessant roureda, que ens queda a mà dreta. En acabar el camp de fruiters enllacem amb un camí abandonat que s'endinsa en la roureda, encara ple de branques caigudes durant la nevada del març de 2010. A no més de 100 metres s'arriba a un encreuament i es decanem a l'esquerra i el pas ens porta a la sortida del bosc just on es pren en camí que ve de cal Got i can Mercader de Mosqueroles. Prenem en direcció contrària a les cases i, per tant, anem cap a l'esquerra. De lluny, deixem cap a l'esquerra cal Gall, casa on féu estada el conegut actor Jordi Dauder.

La ruta ens porta cap al mas Pagès, però no hi passarem, ja que a la propera bifurcació ens decanem també cap a l'esquerra, tot deixant el camí principal. Deixem momentàniament els camps per abraçar noves taques de bosc, algunes molt extremadament arrabassades recentment.

En el proper encreuament també ens desplaçem cap a l'esquerra per passar a tocar de can Pare-dets, casa que deixem a l'esquerra. Només passar per l'entrada del mas deixem el camí principal per agafar un camí secundari que ens fa entrar al bosc del mas Viader. Es tracta de la darrera taca de bosc que ens trobarem en el recorregut i el camí acaba amb una extraordinària panoràmica del nucli urbà de Cassà, inèdita per a molta gent.

En arribar al final del bosc, continuem recte tal com veníem per passar pel costat de can Giralts. El camí ens fa decantar cap a l'esquerra, fins que a uns metres més endavant entronquem amb el que ve de can Palau. Aquí ens decanem a l'esquerra i, uns metres més endavant, a la dreta. Deixem a l'esquerra el vial que porta a can Cosme. A continuació passem pel costat de can Ribot i, pocs metres més enllà, anem a parar al camí de Cassà a Sant Andreu Salou, passant per can Dalmau.

Ja anem en direcció al nucli urbà, travessant la riera de Susvalls. Uns 500 metres més endavant deixem a la dreta el camí de la Mosca, que és part de l'antic camí públic de Girona a Llagostera. Veiem en aquest tram diverses cases que pertanyen, segons la distància, als veïnats de Mosqueroles, Mont-roig o, fins hi tot, a la nostra esquerra, Sangosta. Ben aviat prenem el primer tram asfaltat i travessem per sobre la carretera C-65.

A continuació passem per davant del cementiri de Cassà i continuem fins a la rotonda del carrer del Carrilet, ja en el nucli urbà. A la rotonda i pel carril bici cap a la dreta avancem fins a la ro-

Panoràmica de Cassà des del bosc del Mas Viader

tonda de la carretera de Caldes. En aquest punt i per la Rambla Onze de Setembre ens apropem fins al carrer Esport, just davant del camp municipal de futbol. Deixem, doncs, la Rambla en aquest punt i pel carrer citat ens acostem a la plaça Ave-nir i, a continuació, pel carrer Bonavista, arribem novament al Passeig Vilaret.

En total haureu caminat uns 22,5 quilòmetres, majoritàriament sense gaires desnivells. Esperem que us hagin estat agradables i que hàgiu visitat indrets i paisatges que us hagin estat atractius i hàgiu conegut o recordat uns boscos i uns d'arbres (i un prat de dall) que mereixen una especial atenció de tots plegats.

Text i fotos:
Joaquim Carreras Barnés
Maig de 2013

RECORD

Malauradament, el passat 14 de març ens deixava en Josep. Josep Arbat i Casadevall era des de feia anys assidu participant de la Marxa. I no tan sols de la Marxa, sinó que s'apuntava a la majoria de les activitats caminaires de la Colla. De pas ferm i decidit, mai no es feia esperar. I fins al darrer moment, perquè només uns dies abans havia participat en la caminada preparatòria de la Trailwalker a Sant Cristòfol. El seu gest i maneres discretes ens acompanyaran sempre en el record.

En Josep Arbat, a l'Era de la Llaca, desembre del 2010.

ELEMENTS NATURALS PROTEGITS DE CASSÀ DE LA SELVA

La marxa d'enguany permet gaudir dels elements naturals del municipi que son protegits, ja sigui a nivell municipal, autonòmic o fins i tot europeu.

El massís de les Gavarres, és inclòs al Pla d'Espais d'Interès Natural autonòmic i a la Xarxa Natura 2000, que és una xarxa europea d'espais naturals protegits; la ruta també passa a prop d'alguns arbres inclosos al catàleg d'arbres d'interès local, aprovat l'any 2005 pel ple municipal; i finalment el prat de dall d'Esclet i els retalls de boscos de la plana agrícola són protegits a nivell de planejament urbanístic (POUM) i inclouen elements naturals d'interès comunitari, protegits per la directiva hàbitats i per la directiva aus.

ELS ARBRES D'INTERÈS LOCAL

Els arbres d'interès local han de ser aquells arbres que admirem pel seu gran port o pe alguna singularitat o peculiaritat que els fa especials als ulls dels ciutadans. La majoria d'ells es caracteritzen per ser molt grans i per haver estat durant molts anys testimonis i referents del nostre paisatge.

L'octubre de 2005 s'aprovà pel Ple Municipal el Catàleg d'arbres monumentals del municipi de Cassà. Aquell any es va demanar a la població i als alcaldes de veïnat que proposessin els arbres que per ells tenen algun interès i es va elaborar un llistat que acabà sent el catàleg actual. Els arbres que hi són representats tenen una protecció local, i van ser proposats per ser de gran port i/o per tenir alguna singularitat o història a darrera que els faci singulars a nivell municipal, per tant estem parlant de valors objectius (la grandiositat de mida) i alhora subjectius (la singularitat i l'estima popular de l'arbre). Amb el temps, però, s'han anat recollint més suggeriments i aportacions i per això s'està treballant per millorar aquest llistat per incloure molts altres arbres interessants de conservar.

Un cop iniciem la marxa, el primer exemplar que trobem de grans dimensions i que ha merescut la distinció d'arbre d'interès local és el **Pi gros de can Mercader**, un pi pinyer (*Pinus pinea*) que té una envergada

dura a la bases de 3,3m, una alçada aproximada de 30 metres i 25 metres de copa. Aquest pi pinyer apareix mencionat en diverses publicacions sobre arbres monumentals.

Les **alzines de ca n'Abras** són un conjunt de tres alzines sureres (*Quercus suber*) que es troben a la vora dreta del camí d'entrada a ca n'Abras, de dimensions considerables, conformen un conjunt amb un encant especial. Aquestes alzines no són actualment protegides al catàleg d'arbres d'interès local.

Travessant la carretera pel polígon industrial del Trust, passem pel costat del **suro del Mas Ros** un gran suro (*Quercus suber*) situat en un lloc més accessible i pe tant també més exposat a possibles agressions o incidents, amb una edat estimada de més de 200 anys.

Ja entrant de ple a la plana selvatana, trobem el **suro i el freixe de ca n'lern** són arbres també de gran port, que estan a l'entorn d'aquesta casa en runes, i que van ser testimoni fa deu anys d'un incendi, que resultà ser intencionat, que l'agost de 2003 assolà part de la plana llagosterenca i fou finalment controlat a l'arribar a ca l'lern, arrasant entre els dos termes més de 30 hectàrees. Per això trobareu l'escorça del gran suro encara ennegrida i podeu observar que la tipologia de la vegetació que s'estén en direcció Llagostera és un matollar de bruc i estepa que amb els anys, i si els incendis ho permeten, anirà evolucionant cap a un bosc de pi, i més endavant acabarà sent una roureda de roure martinenc i alzina, com moltes altres retalls de boscos de la plana.

A davant mateix de l'ermita de sant Vicenç d'Esclet i de la casa de Can Vilabella s'alça un gran pi pinyer, el **pi gros de can Vilabella**, de port asimètric i característic, que dona a l'indret una singularitat destacable.

Baixant cap a la riera Cagarella, trobem el **prat de dall d'Esclet**, que és un dels pocs prats de dall de terra baixa que queden en l'actualitat a la plana selvatana. La singularitat de la flora que hi creix és deguda en part a què es dona en un terreny que pateix inundacions periòdiques i en part al tipus de gestió que s'hi fa, que consisteix en fer una o dues dallades anuals, sense abonar-lo ni llaurar-lo i d'aquí el nom de part de dall.

La importància del prat no és només per la seva flora, o pel seu paisatge, que en aquesta època són espectaculars, sinó també per la fauna que hi troba refugi i aliment: sobretot destaquem els insectes, amfibis, rèptils i aus.

Al prat i a la zona adjacent s'ha detectat l'existència d'aus estepàries que hi nidifiquen. D'entre aquestes podem destacar el torlit (*Burhinus oedipnemos*), una espècie poc comuna i protegida per la legislació europea per trobar-se en regressió que troba en aquesta zona de la plana un dels pocs indrets de cria de tot el país.

Els ocells que s'hi paren en èpoques de migració

Pi gros de la Vilabella, amb l'ermita de Sant Vicenç a darrera.

Prat d'Esclat inundat - març 2013

poden arribar a ser molt curiosos i interessants de veure, sense anar més lluny aquest any de moment s'hi han parat ocells tan poc freqüents de veure a Cassà com oques egípcies, tot tipus de limícoles, ... i fins i tot un grup de 15 grues en la seva migració cap a les terres de cria del nord.

Al voltant del **Mas Nou d'Esclat** hi ha també dos arbres d'un port espectacular tot i que actualment no són inclosos al catàleg d'arbres d'interès municipal. D'una banda trobem a davant mateix de la casa un **freixe** (*Fraxinus excelsior*) de gran port, que dóna una bona ombra a l'entrada del mas, i uns metres més enllà, un **suro** solitari que ha sobreviscut a diversos canvis de cultius dels camps adjacents, així com a un canvi de la mentalitat o del tipus d'agricultura que ha passat a ser un model més industrial, on els marges arbrats que fa anys vorejaven tots els camps i donaven refugi i aliment a moltes espècies animals, sembla que no fan res més que nosa, s'utilitzen molts més productes químics tòxics que antigament i ha desaparegut la ramaderia extensiva.

Més endavant, arribant a can Dalmau, podem gaudir d'altres grans arbres del municipi, en aquest cas del **Roure de la Creu**.

En travessar el **bosc de can Viader**, estem travessant del retall més gran de bosc de la plana que ens queda al municipi. Aquests petits bosquets també són protegits segons la normativa urbanística, que no permet d'arrencar-los per preservar el seu paper com a element de diversitat ecològica i refugi de fauna, que contribueix a mantenir una plana agrícola rica i diversa.

En aquests bosquets podem observar que es lliura una "batalla" pel domini vegetal, en la lluita de la natura per recuperar l'equilibri ecològic perdut a rel d'alguna pertorbació en la composició de l'ecosistema. En el cas de molts retalls de boscos de la plana agrícola selvatana trobem antigues plantacions de pi, fetes per tal d'obtenir-ne un rendiment, i actualment es veu com els pins van envellint-se i propicien un ambient idoni perquè guanyin terreny els arbres menys heliòfils (els que no els agrada tant el sol directe) som són el roure martinenc i les alzines.

Els arbres d'interès local que es veuran a la marxa en mides:

	Circumferència (del tronc a 1m d'alçada)	Diàmetre de copa (màxim)	Alçada (aproximada)
Pi gros de can Mercader	3.3 m2	5 m	30 m
Alzines sureres de ca n'Abras	No catalogats		
Suro del mas Ros	4 m	18 m1	2 m
Suro de ca n'lern	3.15 m	13.2 m	
Freixe de ca n'lern	2.5 m	16.6 m	
Pi gros de can Vilabella	3.85 m	19.10 m	16 m
Freixe del Mas Nou	No catalogats		
Suro del Mas Nou	No catalogats		
Roure de la Creu	No catalogats		

EL TORLIT A LA PLANA DE CASSÀ:

Al part i a la zona adjacent s'ha detectat amb diversos estudis* l'existència d'aus estepàries que hi crien i d'entre totes aquestes aus, podem destacar el torlit (*Burhinus oedicnemus*), per la seva vulnerabilitat i raresa.

El torlit és un ocell molt discret, que es camufla molt bé en el seu entorn, quedant-se immòbil i ajagut en creure's amenaçat. Té una mida aproximada de 40 cm i una envergadura de 80 cm en volar, llargues potes, un plomatge llistat de color marró terrós i un fort bec. Però el que crida més l'atenció en veure'l és els seus grans ulls de color groc, que ja ens fan intuir que es tracta d'una au de costums crepusculars. I és al crepuscle que podem sentir-ne el cant, una mena d'udol planyívol.

Es tracta d'una espècie vulnerable, el que significa que està amenaçada d'extinció a nivell europeu, ja que a Europa ha sofert una davallada de la veba població de més del 30% i l'extinció en alguns països, que s'atribueix als canvis i l'intensificació de l'agricultura.

*(Cens de torlit (*Burhinus oedicnemus*) a les planes de la Selva i el Gironès, informe estiu 2009, Josep Rost, et al.)

Maite Garrigós

Tècnica de l'Àrea de Medi Ambient
de l'Ajuntament de Cassà de la Selva

Torlits ajaguts entre la vegetació al prat de dall d'Esclat
(Foto: Dani Valverde, 013)

LA CASA FORTA DE VILABELLA (ESCLET)

Molt sovint, la Dolça es devia preguntar perquè s'havia hagut de morir el seu marit, en Guillem Trill, i l'havia deixat sola, al capdavant de la casa i de la família, tan jove com era. Els fills eren petits i portar un mas, el 1319, no era senzill. Calia organitzar el treball a les diferents terres: als camps de cereals escampats pel veïnat, a les vinyes i als horts que tenia al voltant de la casa, a les quintanes i al clos tancat per tal que els animals no hi entressin a fer mal¹. Aquí és on, com els veïns, tenien les cols i les verdures que servien per alimentar les persones del mas i que, a diferència de la resta, no pagaven res als senyors.²

Efectivament, a més de la feina, la Dolça Trill havia de calcular que una part de les collites havia d'anar a mans d'uns senyors: la desena part de la collita, el delme, era pel paborde de la pabordia de Setembre i Octubre –o de Cassà– que residia a la catedral de Girona; la vintena part, corresponent a la primícia, era per als rectors de la parròquia o, potser, més concretament pel domer d'Esclet –*ebdomedarius de Scleto*–.³ Això no era tot: l'abat de Sant Feliu de Guíxols era el senyor del mas Trill i dels seus habitants, la qual cosa significava que, juntament amb la tasca, l'onzena part de la collita, la Dolça Trill havia de pagar uns quants censos i prestacions de treball. Els censos eren en espècie: dues gallines per Nadal, dues "fogasses" –coques–, una perna de cansalada del millor porc de la casa per Sant Vicenç, quatre ous per Pasqua, una quartera de civada a la mesura d'Anyells per la festa de Sant Feliu d'agost. Les prestacions de treball es realitzaven al llarg de l'any: tres joves –amb bous–, una el mes de maig i dues en temps de sembrar; batudes per triturar el blat de les

terres que havien estat del domini de "na Burgesa del burg de Vilabella" –*domine Burgesie de burgo de Vilabella*–; i també podades i veremades a les vinyes depenents de la casa de Vilabella. Això no era tot, la Dolça Trill havia hagut de pagar els terços

i els lluïsmes després de la mort del seu marit: com que el mas havia canviat de titular, l'abat de Sant Feliu es quedava amb una quantitat important com a taxa de mutació. A més, quedaven els mals usos i la remença, com la que ella havia pagat al senyor del mas Revellí de Caldes, d'on ella era originària.

L'abat de Sant Feliu de Guíxols, a més dels drets que tenia sobre el mas Trill, en rebia també dels masos Esteve del Pla, Oller Feliu i Revell de Vilabella, tots del veïnat d'Esclet –o *'Ascletu'*–, dels masos Dorca, Puigmoler, Isarn, Llorenç, Tomàs, Gironès, Vila, Roig i Ponç de Vila, situats als veïnats de Llebrers i Perles de Cassà, i d'algunes terres d'altres habitants del terme de Cassà de la Selva.⁴ Al centre del domini de l'abat de Sant Feliu hi havia una petita fortalesa: la casa forta –o *"fortitudine"*– de Vilabella (cf. Figura 1).⁵

En el capbreu del 1319 l'única referència als orígens de la casa era la menció de na Burgesa de burg de Vilabella, que n'hauria estat la senyora. Com que el document no és l'original sobre pergami, sinó una còpia tardana inclosa en un llibre de Sant Feliu, és probable que el nom de la senyora sigui un altre: Berenguera de Burg, casada amb Arnau de Burg, el 1232.⁶ Es tracta d'una sentència als drets sobre el mas de Pere Vivet, veí de Vilabella, que es disputaven Berenguera de Burg, com a successora del seu marit, i el ciutadà de Girona Bernat de Tallada, que havia comprat a Arnau de Burg el mas i que al final se li reconegué la compra.⁷ Bernat de Tallada, a més, va comprar més drets a Esclet a Ramon de Vilabella, casat amb Peregrina, entre el 1234 i el 1237.⁸ Finalment, encara que la casa forta, anomenada *"stallium"*, i el mas de Ramon de Vilabella, després de mort, van ser repartits entre el paborde de l'Almoïna del Pa de la seu de Girona i el ciutadà Bernat de Tallada, l'any 1239,⁹ és probable que els drets de Bernat de Tallada acabessin essent donats al monestir de Sant Feliu de Guíxols i el seu abat acabés adquirint tot el domini que abans havia estat dels Vilabella. Es tractaria, probablement, d'una família de cavallers documentada entre la segona meitat del segle XII i la primera del XIII: de la primera generació, només coneixem els noms de Pere de Vilabella, casat amb Genciana el 1172;¹⁰ de la segona, el nom de Guillem; i de la tercera, els de Ramon de Vilabella i el seu germà Ferrer, fills de Guillem,¹¹ i de la probable germana i filla Berenguera, casada amb Arnau de Burg (cf. Figura 2). A banda de la casa forta de Vilabella i dels drets sobre terres i masos escampats pel veïnat d'Esclet, també disposaven del delme de Santa Seclina: el 1210 el bisbe Arnau va concedir a Arnau de Campdorà el delme d'aquesta parròquia, salvant el fet que aquest l'havia de tenir pel senyor de Vilabella –*"salvo jure domini de Villabella"*–.¹²

Figura 1. La capella de Sant Vicenç i la torre de l'antiga casa forta de Vilabella

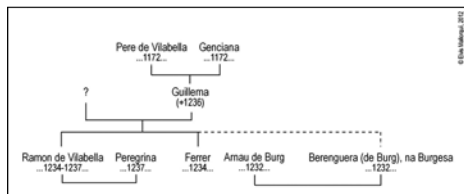

Figura 2. Genealogia dels Vilabella, segles XII-XIII

Tornem al 1319. En aquest moment la casa forta de Vilabella pertanyia a l'abat de Sant Feliu de Guíxols, el qual la feia cuidar com si hi visqués ell mateix. Els homes propis del monestir del veïnat d'Esclet havien d'anar-hi a fer obres, tant als valls o fossats com a les parets, sempre que l'abat els ho requirís. La Dolça Trill, però, era l'única veïna que havia de prestar guaites –“guyetes”–. No sabem quan ho havia de fer, potser un cop l'any, potser quan ho demanava l'abat. El servei, també se'n deia “bada”, consistia en badar bé els ulls, obrint-los del tot per detectar qualsevol novetat en el paisatge que envoltava la casa de Vilabella, situada a mig camí entre Caldes, Lagostera i Cassà de la Selva i a prop del camí de Girona –el “camino publico quo itur Gerundam”– cap al mar, a Sant Feliu de Guíxols.

Al final, la Dolça sempre acabava badant. S'encantava mirant tota la vida que hi havia als peus de la torre de Vilabella. Els valls i els fossats plens d'aigua bruta, fins que un cop l'any els homes de l'abat de Sant Feliu els escuraven per netejar-los. Al seu davant, hi havia l'era: aquí els pagesos hi portaven les garbes i, quan tocava batre, hi realitzaven el servei de batuda; després, devien guardar el gra en un graner als baixos de la torre de Vilabella. Allà mateix hi devia haver la “coromina de Vilabella”,

un camp gran depenent directament de l'abat de Sant Feliu, on els pagesos depenents hi traginaven els fems al temps de sembrar i, després de segar, s'enduïen les garbes fins a l'era. Les vinyes de l'abat quedaven més lluny, segurament enmig de les terres conreades pels diferents pagesos del veïnat. Algunes limitaven amb la “riera vella” de Verneda –la “riera veteri vocata de Verneda”–, d'altres amb el llit del riu Gotarra.

De lluny, es va fixar en un personatge muntat en un mul: Pere Garoard –d'aquí ve el cognom Gruart–, el batlle de Vilabella. La seva feina era recaptar les rendes corresponents a l'abat de Sant Feliu de Guíxols, a canvi de quedar-se'n una desena part, el redelme o “retrodecima”. Com que l'abat no hi era mai, ell es creia que era el senyor. Manava a tothom i a tothora, es queixava sempre de la feina feta: que si els fossats encara eren bruts, que si havien deixat la meitat dels raïms penjant als ceps, que si encara faltaven garbes per recollir, que si havien caigut molts grans al camp. Era un turment. Ara mateix, la Dolça el veia manant a tothom que refessin la passera de fusta de la riera Verneda. Tot el veïnat hi era allà, grans i petits. L'única que no era ella, allà al capdamunt de la torre de Vilabella. Tot d'una ... veu que el batlle es dirigeix de dret cap a la torre. Ningú s'hi fixa perquè els troncs de la passera s'han deslligat i cal tornar a començar. El batlle... continua venint directe cap a la torre. Només hi és la Dolça, sola. Crida: “Ajuda! Ajuda! Maleït siga el batlle...”. Ningú no la sent, és massa lluny. Ell, ja és al peu de la torre, mira amunt amb un somriure burleta dient: “No crideu, bella Dolça, tenim tot el temps del món... Ara pujo...”

Elvis Mallorquí

NOTES

¹ Arxiu Històric de Girona (AHG), Notarial, Sant Feliu de Guíxols, f. 98v-99r (1319.11.15). Segurament el mas tenia més terres sota el domini d'altres senyors, per la qual cosa no apareixen en aquesta declaració envers l'abat de Sant Feliu de Guíxols.

² Això és el que passava amb les verdures i hortalisses d'en Guillem Esteve del Pla de Vilabella, cf. AHG, Notarial, Sant Feliu de Guíxols, f. 92r-93r (1319.11.12).

³ E. MALLORQUÍ, *El llibre verd del bisbe de Girona (1362-1371). El delme i l'estructura feudal de la diòcesi de Girona al segle XIV*, Girona: Diputació de Girona, 2011, n. 198.

⁴ Tots aquests masos figuren en el capbreu que l'abat de Sant Feliu de Guíxols va fer redactar el 1319 per recollir els seus drets al terme de Cassà de la Selva: 22 pagesos hi van declarar; cf. AHG, Notarial, Sant Feliu de Guíxols, f. 92r-108r (1319.10.09-1319.11.26). Existien d'altres senyors al sector d'Esclet: la casa de la Milícia del Temple establerta a Aiguaviva –els templers–, l'Almoïna del Pa de la seu de Girona i, potser també, el rector de l'altar de Sant Benet de la catedral de Girona, l'abat de Sant Pere de Galligants i els senyors del castell de Cassà de la Selva; cf. L. SALES, “El setge i l'ocupació del castell de Cassà de la Selva (1329): un conflicte jurisdiccional entre senyories provocat per les alienacions del patrimoni reial”, *Quaderns de la Selva* [Santa Coloma de Farners], n. 22, 2010, p. 55-77.

⁵ La torre que s'alça al damunt de la capella de Sant Vicenç, que encara conserva el basament d'un matacà, és el principal testimoni de la casa forta de Vilabella. L'any 1327 el bisbe va concedir una llicència per ornamentar la capella, que ja es documenta l'any 923 com a “domum Sancti Vincencii”; cf. Arxiu Diocesà de Girona (ADG), Mitra, Cartoral de Carlemany, f. 346bis a-347^a (923.02.02); ADG, Lletres, vol. U-3, f. 18 (1327); J. M. MARQUÈS, *Cartoral, dit de Carlemany, del bisbe de Girona (s. IX-XIV)*, Barcelona: Fundació Noguera, 1993, n. 38; J. M. MARQUÈS, *Ermites i santuaris de la diòcesi de Girona*, Girona: Diputació de Girona, 2000, p. 64.

⁶ ADG, Almoïna, Cassà de la Selva, pergami n. 167 (1232.05.14).

⁷ El mateix any Pere Vivet va reconèixer ser home propi de Bernat de Tallada, cf. ADG, Almoïna, Cassà de la Selva, pergami n. 230 (1232.11.19).

⁸ El 1234 Ramon de Vilabella va vendre el mas de Guillem Ballell a Bernat de Tallada, el 1236 es va fer home propi d'ell per mantenir la propietat de la seva mare Guillem i el 1237 va vendre-li la coromina de Vilabella; cf. ADG, Almoïna, Cassà de la Selva, pergami n. 693 (1234.03.04), n. 229 (1236.01.24) i n. 173 (1237.03.18).

⁹ ADG, Almoïna, Cassà de la Selva, pergami n. 174 (1239.09.23) i n. 175 (1239.09.24).

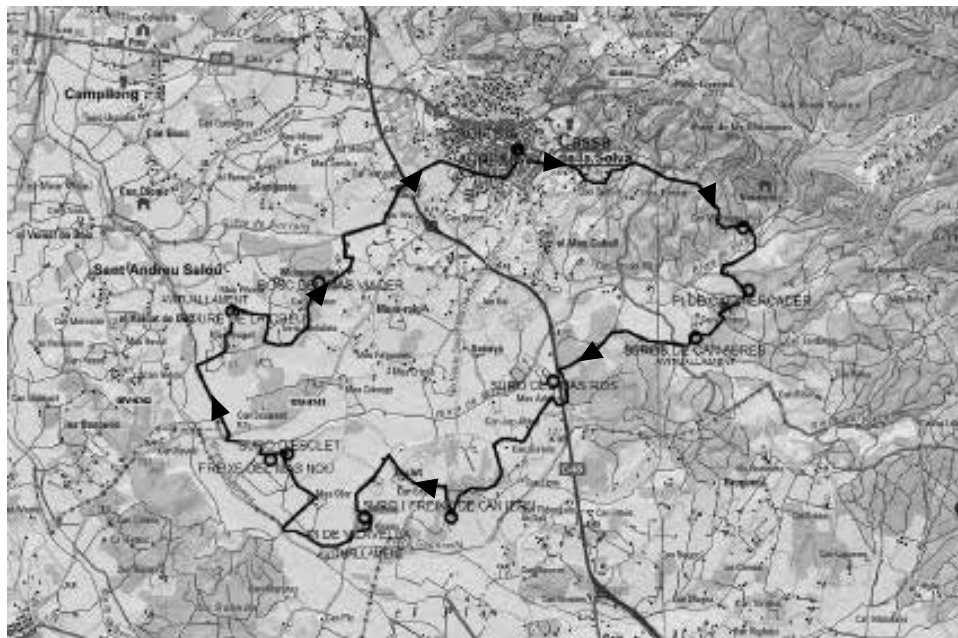
¹⁰ ADG, Almoïna, Cassà de la Selva, pergami n. 162 (1172.10.27).

¹¹ ADG, Almoïna, Cassà de la Selva, pergami n. 168 (1237.04.27) i n. 229 (1236.01.24).

¹² ADG, Seu de Girona, Sagristà major, pergami n. 8 (1210.06.08).

ITINERARI XXXV MARXA DE PRIMAVERA

Cassà de la Selva, diumenge 12 de maig de 2013

Amb la col·laboració de la
FEDERACIÓ D'ENTITATS
EXCURSIONISTES
DE CATALUNYA

Diputació de Girona

Ajuntament de
Cassà de la Selva

ALTA XARCUTERIA
DES DE 1917

LA SELVA

JOAQUIM ALBERTÍ S.A.
— CAMPLLONG · GIRONA —